

Maleta pedagògica

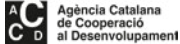
Fruita amb Justícia Social



Un projecte de:



Amb el suport de:



Correus de contacte: fruitaambjusticia@gmail.com i global@scicat.org

Data d'edició: Maig 2024

ISBN: 978-84-09-61829-3

Dipòsit Legal: L 416-2024

Autoria: Maria Miarnau i Arbó i Dànae Quiroz Llobet

Disseny i maquetació: Meritxell Carles

Fotografies: Mireia Comas i FJS



Aquesta obra està subjecte a una llicència de: Reconeixement-No Comercial 4.0 Internacional Creative Commons.
<https://mirrors.creativecommons.org/presskit/buttons/88x31/png/by-nc.eu.png>

Es permet la reproducció total o parcial, la distribució, la comunicació pública de l'obra i la creació d'obres derivades, sempre que no sigui amb finalitats comercials, i sempre que es reconegui l'autoria de l'obra original.

Presentació	pg. 05
Finalitat	pg. 09
Introducció	pg. 11
Continguts	pg. 13

1. Evolució de l'agricultura a Ponent
2. Però... què és la campanya agrària?
3. Treball temporer i la realitat agrària a les terres de Ponent
4. Drets dels treballadors i les treballadores temporeres
5. Model de producció agrícola, sobirania alimentària i la petita pagesia
6. Global - local

Activitats

pg. 31

Consideracions metodològiques

Activitat Zero

Què ens expliquen els mitjans?

Cinefòrum. De la realitat a la ficció

Treball de camp

Què ens arriba a casa? Del camp a la taula

Logotips

Interseccions

Transformant paisatges

Recursos

pg. 67

Organitzacions i col·lectius

pg. 69

Bibliografia

pg. 72

Presentació

An aerial photograph of a vast, green agricultural landscape, likely a vineyard or olive grove, under a bright, hazy sky. The rows of plants are neatly organized, and the overall scene is bathed in a warm, golden light, suggesting a sunrise or sunset. The horizon is visible in the distance, with some low hills or mountains.

Amb l'empenta que ens dona ser coneixedores del neguit de la comunitat educativa per apropar les circumstàncies de les temporeres i els temporers a l'alumnat, trobem una aliança clau per promoure la justícia global i, d'aquesta manera, sorgeix la idea de Servei Civil Internacional Cat d'elaborar la Maleta Pedagògica que us presentem.

Fruita amb Justícia Social som una organització que es va començar a gestar l'estiu del 2015, arran del desallotjament, per part de l'Ajuntament de Lleida, d'una cinquantena de temporers que, per manca d'altres alternatives, vivien al ras en una plaça de la ciutat.

El nostre objectiu principal és aconseguir que es **respectin els drets laborals i socials de les treballadores i treballadors del camp**, sense oblidar la defensa d'un model agrari sostenible, ecològic i de proximitat, que garanteixi la sobirania alimentària.

Treballem des de l'**activisme per la justícia social incorporant l'Enfocament de Gènere i Basat en els Drets Humans (EGiBDH)**. Denunciem les nombroses situacions d'explotació laboral i el patiment de molts **temporers i temporeres** que es troben en una situació d'**extrema vulnerabilitat econòmica i social**. Ens mobilitzem contra les pràctiques racistes de les institucions i de la patronal. Busquem la incidència política per canviar les lleis injustes que violenten les vides de les persones que cada estiu treballen al nostre territori. I volem implicar a tota la ciutadania a través de l'educació per a la transformació social i les campanyes de sensibilització.

Des de fa algun temps es demana la nostra participació en contextos educatius d'àmbits diversos, com entitats del món del lleure, organitzacions vinculades a l'Educació per la Transformació Social, escoles o instituts. Si bé és cert que a les aules del Segrià es fa ineludible parlar d'agricultura, s'omet la part social que la fa possible. Una contradicció evident, però naturalitzada, quan són farcides d'alumnat provinent d'entorns familiars dedicats al treball agrari. A partir de l'impacte mediàtic que van tenir les condicions de vida dels treballadors i les treballadores temporeres a Lleida durant la pandèmia per la COVID-19, **hem identificat que els agents educatius s'interessen cada vegada amb més freqüència sobre les problemàtiques que abordem**.

Amb l'empenta que ens dona ser co-neixedores del **neguit de la comunitat educativa** per apropar les circumstàncies de les temporeres i els temporers a l'alumnat, trobem una aliança clau per promoure la justícia global i, d'aquesta manera, sorgeix la idea de **Servei Civil Internacional Cat d'elaborar la Maleta Pedagògica que us presentem**.



L'SCI Cat treballa activament des de fa 41 anys per promoure la cultura de pau i la justícia global, des d'un enfocament de gènere i basat en els drets humans.



La seva visió, tant pel que fa al treball local com global, és la d'un món en pau, sense cap tipus de violència ni estructures que la legitimin, i on s'actui contra les vulneracions de drets que pateixen les dones, les persones LGTBIQ+, les persones migrades i racialitzades, i altres col·lectius "vulnerabilitzats". Així mateix, **defensa un món inclusiu i divers, on es potencii un teixit social participatiu i associatiu, basat en la justícia global, l'equitat, el suport mutu i el respecte.** Per aquest motiu, a nivell estratègic, l'SCI Cat participa activament al moviment global per la justícia social, la pau i la construcció d'una societat equitativa i lliure de racisme i patriarcat. Ho fa amb eines com el voluntariat internacional transformador (amb impacte local-global), l'educació per la pau, l'associacio-

nisme i el treball en xarxa. Aquesta realitat queda recollida en el marc estratègic 2022-2025 i el pla d'acció a la Mediterrània 2022-2025, on la justícia global, la decolonialitat, els feminismes, l'ecologisme i l'antifeixisme constitueixen eixos vertebradors transversals, reforçant l'enfocament de gènere i basat en els drets humans.

L'SCI Cat, juntament amb l'SCI Internacional, ha apostat des dels seus inicis (1982 i 1920, respectivament) per la **defensa dels drets humans, promovent projectes de transformació social** en el seu sentit més ampli i lluitant a escala local-global mitjançant la no-violència contra les vulneracions de drets derivades dels conflictes bèl·lics, els desplaçaments forçats, el racisme, el colonialisme, el patriarcat i les vulneracions mediambientals. Per tant, des de l'SCI Cat, en col·laboració amb partners de la regió Mediterrània (especialment de la zona MENA), s'ha treballat constantment per la defensa dels drets humans, amb especial èmfasi en la joventut i les dones, promovent la participació i adhesió a activitats, projectes, campanyes i plataformes en defensa dels drets humans.



L'estructura organitzativa de l'SCI Cat és associativa i assembleària i hi prima el consens i l'horizontalitat. S'aposta per la democràcia interna i l'ètica de la cura. A més, els aspectes emocionals, relacionals i les necessitats bàsiques s'han posat al centre del funcionament de l'entitat, tal com reflecteixen els acords laborals del 2022 (bianuals), els processos de presa de decisions i l'estructura organitzativa. L'estructura està formada majoritàriament per dones, tant a l'equip tècnic (5 de 7), com a la junta i la base social, i el treball des dels feminismes, les cures i la perspectiva LGTBIQ+ constitueix la seva raó de ser.

Finalitat

An aerial photograph of a vast agricultural landscape. In the foreground, there are rows of greenhouses covered in a translucent material, supported by a wooden frame. The ground is dark green, likely from crops or grass. In the middle ground, there are more fields, some with white covers, and a few small buildings. The background shows a range of low mountains under a bright, golden sky, suggesting a sunrise or sunset. The overall color palette is dominated by greens and yellows.

Aquesta Maleta Pedagògica vol ser una eina, una guia didàctica sobre què impliquen les campanyes agràries, amb exemples de les especificitats que s'han pogut identificar a Ponent.

A qui s'adreça?

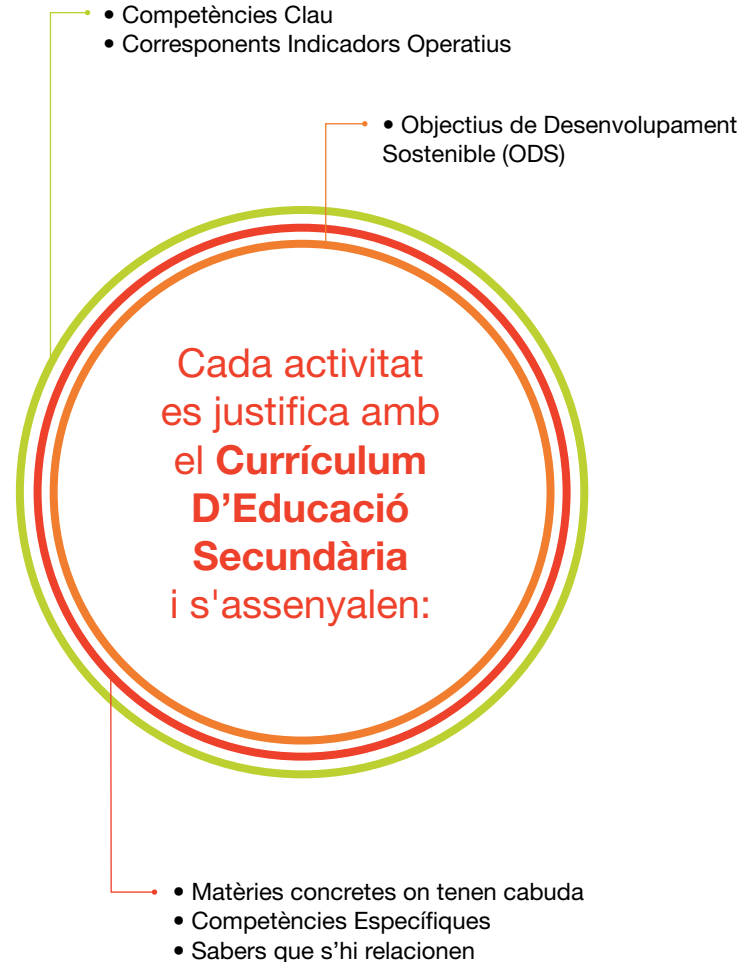
S'adreça, principalment, **al alumnat d'educació secundària**, sense que això hagi de limitar la seva implementació en **altres contextos educatius**: Cicles Formatius, casals, esplais, entitats, organitzacions, col·lectius, etc. Sentiu-vos lliures de posar en marxa totes les activitats, només una o una part, o de canviar-ne l'ordre. Feu-vos-la vostra.

Què hi trobarem?

Al document hi trobareu un recull d'informació útil per a la comunitat educativa en general. Les activitats proposades, la metodologia per a la seva implementació i els recursos presentats han estat pensats per a facilitar la **connexió dels continguts amb la realitat palpable dels temporers i les temporeres**.

Amb quin objectiu?

La nostra intenció és **donar valor a la seva feina** i començar a obrir una porta per a **fer visible les condicions** que afecten i perjudiquen les vides d'aquelles persones que arriben a la nostra ciutat, així com a tants altres territoris, i sostenen la producció agrícola de manera invisible.



Introducció



Quan comença la campanya agrària, la població de la província de Lleida creix en més de 25.000 persones. De vegades, les veiem caminant pels carrers, assegudes en bancs a les places, fent un cafè en una terrassa... però, desapareixen abans que surti el sol. Tot i que fa dècades que el cicle gira sense fi, només parlem d'elles un cop a l'any, com si fos una sorpresa que ningú esperava.

Aquestes persones, principalment migrants, arriben – o tornen – al nostre territori a la recerca de feina als camps i els magatzems de fruita. Una ocupació que, des de fa anys, sembla que ningú més vol. En contrapartida, promogut per algunes institucions i partits polítics, i amb els mitjans de comunicació per altaveu, el missatge que arriba a la població autòctona és criminalitzador. Les treballadores i treballadors temporers han d'afrontar diverses dificultats. D'una banda, el racisme i la xenofòbia socials i institucionals que els dificulten, per exemple, l'empadronament o la regularització administrativa i, per tant, a l'accés a l'habitatge o la sanitat. De l'altra, la vulneració dels seus drets per part de les empreses en què treballen que incompleixen els convenis laborals sistemàticament.

En un escenari interconnectat, les realitats locals com la situació que s'ha descrit es troben estretament lligades al model de producció i consum global, les migracions i les polítiques frontereres. Prendre consciència sobre la interdependència, posa en manifest **la necessitat de repensar l'impacte de les accions efectuades en el Nord en termes de justícia i equitat a escala mundial, i si reconfigurar-les,** pot contribuir al compliment dels drets humans i una vida digna per a tothom.

En un escenari interconnectat, les realitats locals com la situació que s'ha descrit es troben estretament lligades al model de producció i consum global, les migracions i les polítiques frontereres.

El conjunt de factors que s'han descrit, impregna el dia a dia de les treballadores i els treballadors temporers i acaba per afectar a les seves possibilitats de desenvolupament social. Així doncs, es fa evident la relació entre els sistemes que operen en el nostre context: **la dinàmica Nord-Sud reblona el marc legislatiu econòmic capitalista,** que promou la crida de mà d'obra hiperflexible i desproveïda de recursos per a la vindicació dels seus drets; les grans empreses en treuen profit a base d'una explotació laboral desacomplexada que precaritza el col·lectiu, i el racisme suposa una excusa per mirar cap a un altre costat. **Aquest entreteixit conclou en exclusió social, fet que reblona un imaginari col·lectiu entorn de les persones migrades, racialitzades o pobres que les responsabilitza de les discriminacions que pateixen.**

Continguts

1. Evolució de l'agricultura a Ponent **pg. 15**
2. Però... què és la campanya agrària? **pg. 17**
3. Treball temporer i la realitat agrària a les terres de Ponent **pg. 19**
4. Drets dels treballadors i les treballadores temporeres **pg. 21**
5. Model de producció agrícola, sobirania alimentària i la petita pagesia **pg. 27**
6. Global - local **pg. 29**





1

Evolució de l'agricultura a Ponent

Les terres de Ponent han estat històricament centrades en l'agricultura, l'origen de la seva riquesa de tradicions es remunta a una època en què la comunitat musulmana va contribuir al desenvolupament de l'agricultura, influenciant tant aspectes tecnològics com gastronòmics. Un exemple destacable en seria el **sistema d'irrigació**, que caracteritza la nostra horta i els seus conreus actuals.

Al voltant de la dècada dels seixanta del segle passat, s'inicia la transició gradual de la ruralitat a la industrialització agrària. La **producció massiva de fruita de pinyol per a l'exportació**, principalment cap al nord d'Europa, va marcar aquest canvi. Tanmateix, aquesta dependència dels mercats estrangers va trobar-se amb alguns reptes, com la crisi russa a principis dels 2000, que va resultar en el tancament de les fronteres amb Espanya i un impacte negatiu en la indústria agrícola.



Els canvis més recents han vist la concentració de terres i la desaparició de les petites explotacions familiars, així com l'auge de granges de porcs de gran escala orientades cap a l'exportació. Les variacions en la producció agrícola ha transformat la dinàmica agrària i ha allunyat la producció d'aliments del consum local.

La mà d'obra agrícola també ha experimentat alteracions significatives al llarg del temps a causa de l'abandonament progressiu de l'agricultura tradicional i familiar, en favor d'un model intensiu orientat exclusivament a la comercialització. La industrialització, impulsada en gran manera per la necessitat de produir massivament i per la substitució dels cultius de cereals pels de fruita, i propulsada per l'aparició dels canals de regadiu,

comporta impediments quant a la mecanització d'algunes tasques, com collir o esporgar, que implica la dependència crítica de la mà d'obra humana. **La demanda constant de mà d'obra barata i flexible genera una explotació laboral evident**, amb condicions salarials i de vida insostenibles per les treballadores i els treballadors, obligats a acceptar feines sense contracte i una vida itinerant.

Aquesta situació ha motivat a molts d'ells a buscar oportunitats en altres sectors emergents com la construcció i l'hostaleria. Així, si bé en un principi aquestes ocupacions eren assumides per part del jornalerisme provinent de la migració interna –sobretot d'Andalusia i Extremadura–, **són els migrants extranacionals els que cobreixen la demanda de treballadors per a la campanya de la fruita dolça de Ponent**, principalment homes de països subsaharians i del nord d'Àfrica, que han enfrontat i enfronten prejudicis, discriminació i racisme per part de les institucions i de la població autòctona, així com condicions laborals insuficients i la manca de protecció dels seus drets, fet que provoca tensions encara per resoldre en una realitat social complexa i problemàtica en el sector agrícola de la regió.

2

Però... què és la campanya agrària?

En el context de la província de Lleida, l'activitat agrícola comprèn tasques com la sembra, el cultiu i la collita que es realitzen a la zona durant les diferents estacions de l'any. També s'acompleixen tasques de manteniment dels camps, el control de plagues i malalties, i la gestió del reg i fertilització dels cultius.

Catalunya exporta el 65% de la fruita que produeix

- És la zona de major producció de fruita dolça d'Espanya.
- Un dels 10 primers productors mundials de préssec i nectarina (les terres de Ponent en produeixen el 91%)
- Un dels principals productors de pera i poma.
- Gran quantitat de tones de fruita dolça de les Terres de Ponent són exportades a: Alemanya, França, Itàlia, Regne Unit, els Països Baixos, Aràbia Saudí o la Xina, etc.

Campanya agrària

↑ Ocupacions temporals

↑ Transport

↑ Comercialització i transformació de productes agrícoles

Moment crucial per a la producció d'aliments i el desenvolupament econòmic de la regió

gen. febr. març abr. maig juny jul. ag. set. oct. nov. des.

Cultius Característics

Ponent és conegut per la seva diversitat de conreus. Algunes de les collites principals tenen a veure amb varietats de fruita de llavor, com les pomes i les peres, o de pinyol, com els préssecs, els préssecs xatos, les nectarines, els albercocs, les prunes o les cireres. En un segon pla, trobem els camps de cereals d'ordi i blat, que sovint s'utilitzen en l'àmbit de la ramaderia i, en darrer terme, la viticultura.

Agents que hi intervenen

La campanya agrària implica una gran varietat i quantitat de persones, incloent-hi agricultors, ramaders, jornalers i diversos professionals vinculats al sector agrícola, com ara tècnics agraris i transportistes. És rellevant assenyalar que, a banda dels residents locals, molts treballadors i treballadores que s'incorporen a la campanya, ho fan en condicions de temporalitat i provenen, majoritàriament, de l'Àfrica i de països de l'Est d'Europa.

Importància Social i Econòmica

La producció d'aliments i l'agricultura representen pilars essencials de l'economia, la cultura i la vitalitat, en especial, dels territoris rurals. No obstant això, com s'ha apuntat anteriorment, també planteja reptes significatius en les comunitats en termes de convivència, drets laborals i equitat per als treballadors temporers migrants.

Desenvolupament Econòmic i Ocupació:

Ponent és conegut per la seva diversitat de conreus. Algunes de les collites principals tenen a veure amb varietats de fruita de llavor, com les pomes i les peres, o de pinyol, com els préssecs, els préssecs xatos, les nectarines, els albercocs, les prunes o les cireres. En un segon pla, trobem els camps de cereals d'ordi i blat, que sovint s'utilitzen en l'àmbit de la ramaderia i, en darrer terme, la viticultura.

3

Treball temporer i la realitat agrària

Com s'ha vist, l'economia agrària a la plana de Lleida esdevé un motor per a la seva subsistència i desenvolupament, amb un cicle agrari que s'estén des de l'arada fins a la collita, passant pel conreu i la cura dels cultius. No obstant això, aquest model posa sobre la taula una dualitat intrínseca: d'una banda, l'economia agrària en recull els fruits, d'altra banda, els treballadors i treballadores temporals s'enfronten a una vulnerabilització indesitjable de la incertesa de la seva situació laboral.



Les persones que sustenten la vitalitat del sector agrícola solen experimentar condicions laborals precàries caracteritzades per jornades laborals extenses, retribucions insuficients i manca de garanties laborals.



Les desigualtats es fan encara més evidents quan es considera que les seves aportacions sustenten la producció d'aliments essencials per al consum humà. El nostre territori, en aquest sentit, configura un microcosmos que exposa el conflicte profund entre la prosperitat econòmica i la justícia social i laboral.

Malgrat la seva importància econòmica, la indústria agrícola sovint és subestimada en el seu valor social. **L'economia agrària no només alimenta la cadena de subministrament d'aliments, sinó que també impregna la cultura i la vida de la comunitat local.** No obstant això, aquesta realitat es troba amenaçada quan les preocupacions laborals, econòmiques i socials de les treballadores i treballadors que ho fan possible queden relegades. Aquesta paradoxa reflecteix la necessitat de **considerar la justícia i la dignitat laboral** com a puntals en la construcció d'una economia agrària sostenible i equitativa.

4

Drets de les treballadores i els treballadors temporers

Les persones que contribueixen al sector agrari amb la seva força de treball enfronten una complexa xarxa de qüestions laborals i humanes. Malgrat que la legislació laboral hauria de salvaguardar els seus drets, la realitat sovint n'és una altra.

Les lleis laborals haurien de garantir els drets dels treballadors i les treballadores, però, lamentablement, troben obstacles en el camí de la seva aplicació efectiva. **Economia submergida, contractes temporals inestables, la manca de protecció contra la discriminació i la limitació dels drets de negociació col·lectiva són temes d'importància.** Per tant, és prioritari que les empreses assumeixin la responsabilitat que els pertoca en assegurar que aquests drets siguin una realitat, en lloc de promeses legals superficials.





Les condicions de treball també són un element crític. Les jornades laborals excessives, els salaris inadequats i la manca d'assegurances i prestacions socials continuen sent un obstacle per a una millora significativa en la qualitat de vida de les persones que es dediquen al jornalerisme. En afegit, la seguretat al lloc de treball es veu negligida constantment, amb conseqüències perjudicials per a la salut i el benestar dels treballadors i les treballadores.

La segregació i l'aïllament de la comunitat local, juntament amb l'absència d'oci o activitats de lleure i d'opcions d'educació, contribueixen a la seva vulnerabilització i, en conseqüència, afecten negativament a la dignitat personal. És cabdal promoure la participació activa d'aquest col·lectiu a la vida local. La justícia social i laboral hauria de ser el nucli de qualsevol àmbit, també de l'econòmic.

Condicions de treball i vulneracions de drets laborals:

Les persones temporeres que treballen a la campanya de la fruita afronten nombroses vulneracions de drets laborals. Entre aquestes es destaca la negació del compliment dels convenis establerts que contemplen una retribució salarial miserable i desactualitzada, el dret a l'habitatge d'aquelles persones que han de desplaçar-se més de 75 km per poder treballar, la falta de reconeixement i pagament d'hores extra, la manca de seguretat laboral, les dificultats d'accés al transport al camp, l'incompliment de l'alta a la seguretat social, les pressions i els acomiadaments davant els intents de reivindicació de drets, així com la manca d'inspeccions adequades per part dels organismes competents, siguin estatals o autonòmics.

Migració i treball en el sector agrari:

Per les característiques dels llocs de treball, qui es veu abocat a acceptar-los són aquells que més desprotegits es troben i més dificultats tenen per accedir al mercat laboral. Per aquest motiu, la immensa majoria de temporers i temporeres provenen d'altres regions d'Espanya o de països estrangers i es desplacen per realitzar aquest tipus de feina. Sovint són migrants a qui se'ls nega sistemàticament la regularització i els permisos per a treballar legalment. En aquestes circumstàncies, podem advertir les pràctiques vers el col·lectiu com una forma d'esclavisme en el marc de l'economia neoliberal en el nou mil·lenni.

Injustícia social i explotació de la mà d'obra:

Els treballadors i les treballadores del camp pateixen de ple la injustícia social i la marginació, a més a més, són invisibles per a la societat i l'administració, i les seves condicions de treball són vulnerades en detriment de la producció agrícola i l'economia local. Les persones en situació d'irregularitat no poden votar, fet que les deixa sense representació política. De resultes de la inseguretat, i per la por a les potencials represàlies, no es veuen amb la possibilitat de manifestar-se, d'exigir drets. En molts casos, no coneixen les llengües de l'estat espanyol que els ajudarien a accedir a la informació dels drets que els emparen i tenen dificultats per comprendre els contractes i les nòmines als quals estan subjectes.

Silenci i estigma social

Alguns mitjans de comunicació tendeixen a inventar narratives que culpabilitzen les persones temporeres en lloc de responsabilitzar el sistema de producció i les condicions laborals, la desinformació perpetua l'estigma social i reforça l'imaginari col·lectiu basat en la por i els prejudicis.

Nomadisme

Els i les treballadores realitzen una ruta nòmada que els condueix a través de diferents regions i campanyes agràries d'Europa, que comença a la primavera i s'estén fins a mitjans de setembre, amb les persones migrants travessant diverses contrades per treballar en collites de fruita, verdures i altres productes agraris. Aquesta mobilitat laboral estacional és una característica de les seves vides i esdevé una conseqüència de l'alta demanda de mà d'obra en zones rurals durant els períodes productius. Això els porta a diferents regions d'Espanya (fruita dolça a Lleida, raïms al Penedès o a La Rioja, cítrics a Llevant, olives a les Garrigues o a Jaén, maduixes a Huelva i alls a Albacete) i altres països europeus, com ara Itàlia, França, Alemanya o el Regne Unit, segons les necessitats de la collita en cada època de l'any. Com és d'esperar, comporta una sèrie de dificultats i inseguretats, com ara la precarietat laboral, les condicions d'allotjament temporals, les barreres lingüístiques i, sovint, l'absència de proteccions laborals i socials.

Demandes i defensa de drets

Diverses organitzacions i sindicats treballen amb l'objectiu d'aconseguir millores que protegeixin i dignifiquin les persones que treballen al camp. Les principals demandes inclouen, entre d'altres, la modificació de la Llei d'Estrangeria; la regularització de les persones treballadores; el dret a l'allotjament (contemplat al conveni actual); el compliment i actualització del conveni laboral; inspeccions de treball efectives, amb presència al camp, als allotjaments i a les centrals; l'agilització burocràtica per als ocupadors quant a la presentació de documentació; l'accés a la sanitat pública i la promoció de la producció agroecològica.

Parlem de les dones

Podem assegurar que les injustícies i les vulneracions de drets que afronten les dones que treballen en el sector de la campanya agrària a Catalunya i les seves condicions de treball estan relacionades amb la migració, la precarietat laboral i la divisió del treball d'una forma directa. Per tant, **cal tenir en compte, des d'una òptica interseccional, com afecten i en quin grau els diferents eixos d'opressió que travessen les persones segons les seves característiques**. Volem posar de manifest alguns aspectes relacionats amb les dones i el treball feminitzat en el sector de la campanya agrària.

Divisió sexual del treball

En la campanya agrària, es destaca una alta divisió sexual del treball, on els homes es dediquen principalment a les tasques del camp, mentre que les dones tenen un paper fonamental en els **magatzems de fruita**, realitzant la feina de seleccionar i empaquetar la fruita. Aquesta divisió de gènere condueix a una **manca de reconeixement i visibilitat** de les condicions de treball i les vulnerabilitats específiques que pateixen les dones en concret.

Vulnerabilitat de les dones temporeres

Les dones que treballen als magatzems de fruita **sofreixen condicions encara més precàries** i, per la tipologia de treball (principalment en càmeres frigorífiques) queden encara més amagades. La majoria d'elles són contingents provinents d'altres països i viuen a Lleida només durant la campanya agrària. Aquestes dones estan exposades a jornades de treball molt llargues, manca de drets laborals i sous miserables.



5

Model de producció agrícola: Sobirania alimentària i petita pagesia

El model agrícola predominant, orientat a la producció intensiva, té un impacte negatiu en els sòls, prioritza la quantitat sobre la qualitat, desconnecta els consumidors dels productors i minva la diversitat. **L'alternativa, hauria d'apostar per una agricultura ecològica, sostenible i local que té en compte la biodiversitat i es basa en la gestió comunitària.** Tot i la gran competència i els costos inicials, la transició pot oferir oportunitats per millorar condicions dels treballadors i les treballadores i enfortir lligams entre producció i consum local. Des d'un enfocament més ampli, reduir l'escala ajudaria a adquirir coneixements entorn de les possibilitats i mancances del nostre territori i, per tant, a una major conscienciació dels cicles i necessitats mediambientals.

En aquest sentit, la sobirania alimentària no només esdevé una qüestió alimentària, sinó **un dret i un deure que permet a les comunitats definir els seus propis sistemes alimentaris, respectant els recursos naturals i les tradicions culturals.**

La transformació implica, això sí, repensar el model agrícola actual, que tendeix a fomentar monocultius i pràctiques en detriment del medi ambient i la salut. Aquesta visió no només reforça la sostenibilitat econòmica de les comunitats agrícoles, sinó que també redueix l'impacte ambiental relacionat amb el transport i l'ús d'embalatges.





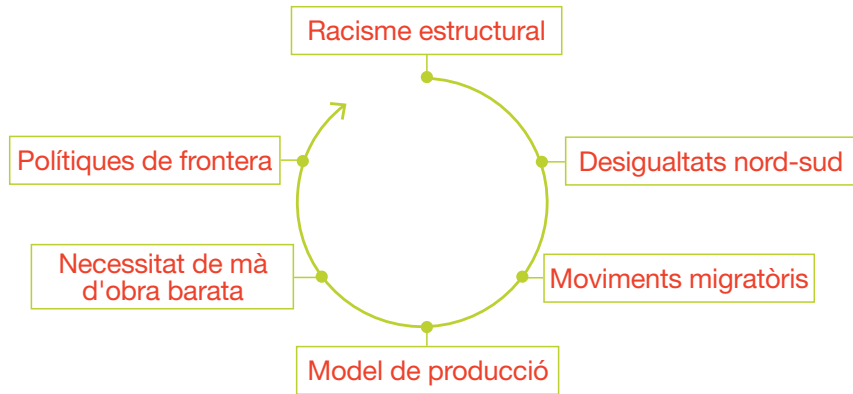
Pensem en la petita pagesia com el cor de l'agricultura, ja que es vincula de manera més equilibrada amb la terra, els recursos i la comunitat. A diferència dels gegants agroindustrials, aquest model preserva pràctiques tradicionals i promou la diversificació de cultius que contribueixen a la protecció de la biodiversitat. Per tant, els mercats locals i els circuits curts són una via per donar suport, perquè, en reduir distàncies entre productors i consumidors, participem en un intercanvi directe i equitatiu.

Preservar el teixit rural és indispensable, però, més enllà de les decisions individuals, es requereixen polítiques públiques que protegeixin les terres de la urbanització excessiva i impulsin el relleu generacional per mantenir i afavorir pràctiques agrícoles ètiques.

6

Global - local

Vivim en un món profundament interconnectat, on les nostres accions locals tenen repercussions globals. La situació de les persones temporeres a les terres de Lleida no es pot entendre sense tenir en compte el **model de producció i consum dels països del Nord Global respecte els països del Sud Global, així com els fenòmens migratoris i les polítiques de frontera**. Per tant, no és simplement una qüestió local, sinó que reflecteix qüestions globals d'equitat i justícia. Aquesta realitat és un recordatori dels desequilibris de poder i riquesa existents a escala mundial i de la **necessitat de repensar les polítiques i les pràctiques per garantir que totes les persones, independentment del seu lloc de naixement, gaudeixin d'unes condicions de vida dignes i del compliment dels drets humans**. En definitiva, posa de manifest la interdependència de les economies i les societats en el món globalitzat en què vivim avui.



El model de producció i consum dels països del Nord Global, amb una demanda creixent de mà d'obra barata i flexibilitat laboral, ha contribuït a la configuració d'una **economia agroalimentària basada en la temporalitat i la precarietat laboral**. L'arribada de milers de persones per la campanya de la fruita dolça a Lleida, respon a les demandes fluctuants d'aquest sector agrícola. La presència i contribució a l'economia local de Lleida d'aquests treballadors és innegable.

Aquests treballadors i treballadores provenen sovint de països amb condicions econòmiques precàries i busquen oportunitats de treball en regions on hi ha demanda de mà d'obra.

Algunes fugen de la guerra, la repressió política o la persecució per motius religiosos, ètnics o d'identitat sexual. D'altres s'escapen de situacions econòmiques precàries, de la pobresa extrema, de la manca de feina o oportunitats vitals o de les conseqüències del canvi climàtic. Les polítiques de frontera, tant nacionals com internacionals, exerceixen un paper determinant en la regulació i el control del flux migratori, creant barreres i dificultats que condicionen la llibertat de moviment d'aquestes persones i la seva inclusió social. **Alguns d'aquests factors moltes vegades són conseqüència directa de l'espoli dels països del Sud per part del Nord global.**

Les lleis d'estrangeria dels Estats sovint classifiquen les persones en funció del seu origen i atorguen drets diferents basats en aquesta classificació. **Moltes legislacions discriminen entre aquells que tenen accés a permisos de treball i residència i aquells que no.** El racisme implica una classificació discriminatòria de les persones en grups, d'acord amb el color de la pell i/o el país d'origen. Es construeix a partir de la identificació arbitrària de tot un grup amb unes característiques negatives que en justifiquen el tracte desigual i en legitimen la inferioritat social.

La qüestió dels treballadors temporers a Lleida té paral·lels significatius amb al-

tres regions del món, com Andalusia a l'Estat Espanyol o altres comunitats agrícoles del sud global en països d'Amèrica Llatina, l'Àfrica Subsahariana i l'Àsia. Aquesta realitat global posa de manifest que aquestes qüestions no són exclusives d'una regió o país, sinó que **són part d'un problema més ampli que requereix solucions que transcendeixin les fronteres nacionals i abordin les causes estructurals de les desigualtats laborals i socials en el context global.** La lluita per la justícia i els drets dels treballadors agrícoles temporers és una responsabilitat compartida que requereix col·laboració i solidaritat en l'àmbit local, nacional i internacional.

Per abordar aquesta problemàtica de manera integral, és necessari reconèixer la interconnexió entre les polítiques globals, l'economia mundial i els moviments migratoris. Això implica **polítiques internacionals que prioritzen la dignitat humana, la igualtat d'oportunitats i el respecte pels drets humans**, posant fi a pràctiques d'explotació i garantint un futur sostenible per a tothom. Cada decisió que prenem, cada elecció que fem en el nostre dia a dia, pot tenir un impacte que transcendeix les fronteres del nostre entorn immediat.

Activitats

Aquesta guia es proposa com una eina de suport per donar a conèixer i aprofundir en els agents, actors i problemàtiques de les campanyes agràries per tal de fomentar el coneixement crític sobre aquest àmbit i la vinculació i connexió amb el territori.



Consideracions metodològiques

Les activitats suggerides s'adrecen a l'**alumnat d'Educació Secundària Obligatoria**, però es poden dur a terme en altres nivells educatius, tenint en compte les respectives adaptacions.

Les propostes tenen en compte **diversos enfocaments i eixos** per tal d'oferir una panoràmica més àmplia, mitjançant diferents eines i recursos per explorar-la. En aquest sentit, s'aposta per activitats de documentació i recerca, de debat i reflexió, d'investigació i de creació artística.

Les activitats s'han pensat per poder-les dur a terme **de forma individual i en el nombre i ordre que es cregui convenient**, per tal que es pugui adaptar en cada context educatiu.

S'incideix en diferents qüestions com la representació i els discursos mediàtics, els hàbits de consum i els respectius impactes, la justícia social, els models agraris, la sobirania alimentària i les qüestions mediambientals. D'aquesta manera, es permet establir ponts amb diferents assignatures, per tal de facilitar la connexió amb els continguts d'aquestes i poder incorporar-ne altres que no són menys abordats.

La temporalitat de les activitats és **orientativa**, ja que es pot adaptar en funció del temps i sessions disponibles. En cada proposta es planteja una activitat principal i un itinerari opcional per aprofundir-hi. Alhora, es proposen una sèrie de materials complementaris per tal d'indagar més en els diferents continguts.

En la ideació de les activitats s'han tingut en compte les recomanacions de la **Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio natural (2021)** incorporant la mirada ecosocial a partir dels següents principis metodològics (p.50):

- Enfocament socioafectiu.
- Aprenentatge per a l'acció.
- Construcció col·lectiva del coneixement.
- Aprenentatge actiu.
- Atenció a la diversitat.
- Mirada holística i crítica.

D'altra banda, també s'ha tingut present el *Decàleg de criteris de justícia global per a la valoració i l'elaboració de materials curriculars de ciències socials (2020)*, per tal d'incorporar "**criteris de justícia global de forma més transversal i significativa**" i avaluar les activitats de forma crítica (p.5), i la **guia Educació crítica i transformadora**. Marc teoricopedagògic per integrar la sobirania alimentària amb enfocament de gènere als centres de secundària.

Abans de començar...

Des de la Plataforma Fruita amb Justícia Social us engresquem a implementar les propostes de forma autònoma. Sabem, però, que el temps per buscar recursos i mètodes per copsar l'atenció de l'alumnat escasseja. Per aquest motiu, **plantegem una activitat a càrrec de les activistes de la Plataforma**, que pot significar un punt de partida a l'hora d'introduir la temàtica a qui tingui interès per tractar els conceptes que s'han anat desenvolupant al llarg del text i, a partir d'aquí, pugueu continuar treballant aquesta guia a l'aula de manera que s'adapti a les inquietuds del vostre alumnat. L'estructura d'aquesta activitat es formula:

1. Dinàmica de la qual extreure'n unes idees inicials



2. Creences i coneixements previs, entren en conflicte i es generi debat



3. Els diàlegs que es manifestin, es mediaran mitjançant qüestions espontànies i guionitzades amb la finalitat de reconstruir conjuntament una nova narrativa entorn dels temporers i les temporeres.

4. Els membres de Fruita amb Justícia Social faran una xerrada on s'explicarà la realitat del treball temporer a Ponent



5. Es revisaran els resultats de la dinàmica i es tractarà de concretar propostes d'accions individuals i col·lectives per revertir la situació dels treballadors i les treballadores agrícoles.

1

Familiaritzar-se amb les problemàtiques entorn del treball temporer.

2

Adquirir habilitats de raonament, argumentació i justificació del discurs propi.

OBJECTIUS

3

Identificar-se com a integrant, amb agència política, d'una societat orientada a la vindicació i protecció dels DDHH (EGiBDH).

4

Comprendre el debat i el consens col·lectiu com a eines per a l'esperit crític, l'acceptació de la diversitat i la construcció de comunitats equitatives.

Moltes persones treballen. N'hi ha que tenen un ofici. No tothom qui treballa en té un, ni totes les persones que tenen un ofici el poden exercir. D'altres, tot i voler treballar, no poden. Algunes persones han de treballar tant, i tan dur, que no els queden moments per viure.

Hi ha feines que no volen ser treballades per ningú. Per ningú?

TEMPS

1'5 hora

10' Breu presentació de la Plataforma Fruita amb Justícia Social i Explicació de l'activitat.

10' Agrupament alumnat, entrega materials i Inici de la dinàmica – ordenació.

10' Exposició dels resultats.

20' Debat.

30' Xerrada.

10' Conclusions conjuntes i tancament.

MATERIAL

- Targetes i làmines/suports on enganxar-les
- Pissarra o cartolines per anotar els resultats i idees
- Ordinador i projector (opcional)





- 1 → Demanem a l'alumnat que s'organitzi en **grups de 4 o 5 membres**
 - A cada grup li entreguem el mateix conjunt de material: **targetes amb els ítems** (*amb noms d'oficis o llocs de treball*) i el **suport on enganxar-les**.
- 2 → Quan s'hagin organitzat, donem la consigna següent: **ordeneu les targetes de més important a menys important**.
 - Abans que comencin, els expliquem que tindran cinc minuts per fer-ho i que, en acabar, tota la classe **posarà en comú els resultats** per explicar, breument, quins criteris han utilitzat i justificar l'ordre que han proposat.
 - Mentre exposin, **anotem en una pissarra els resultats** obtinguts per comprovar si hi ha consens.
- 3 → Un cop fet això, **iniciem el debat** introduint les preguntes per matisar i focalitzar el tema i, així, vincular les idees a la xerrada posterior.
- 4 → En concloure la xerrada, preguntem a l'alumnat **què podríem fer nosaltres** com a part de la societat per contribuir a la **transformació de les condicions dels temporers i les temporeres**, amb la idea de reflexionar col·lectivament sobre les perspectives i conceptes que s'han desenvolupat durant les exposicions, el debat i la xerrada.



ALGUNES PREGUNTES PER DINAMITZAR EL DEBAT:

- *Creieu que el nivell de salari influeix en la percepció de la importància d'un ofici? És justa aquesta relació? — remuneració —*
- *Tothom pot accedir als mateixos estudis i llocs de treball? Per què? — racisme, masclisme, classisme i altres eixos d'opressió —*
- *Quin paper juga la qualificació o capacitació per accedir a un lloc de feina "important"? Hi ha persones amb estudis superiors que no poden exercir la seva professió, què els ho impedeix? — igualtat d'oportunitats —*
- *Quina relació creieu que hi ha entre el reconeixement social i el nivell de salari d'un ofici? — capitalisme i classisme —*
- *Quins oficis creieu que reben un reconeixement social adequat pel seu treball i quins creieu que estan subestimats en aquest sentit? — mercantilització dels coneixements —*
- *Els llocs de treball per si sols, tenen sentit sense un vincle amb la societat? — interdependència —*
- *Revisem les targetes: Hi ha alguna tasca sense la qual no podríem subsistir en un context urbà com el nostre? — necessitat d'alimentació —*
- *Tenint en compte això, és digne els tracte que se'ls dona a la feina als treballadors i treballadores temporeres? — treball digne —*
- *És correcta la imatge que tenim? En sabem prou del que han de viure? — prejudicis —*

Activitat Zero

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL2 i CCL5 • CPSAA3 • CC3 i CC4
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 6 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global
Llengua Catalana i Literatura	4, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)		
	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	
	Reduir la desigualtat en i entre els països.	
		<p>Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.</p> <p>Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.</p>

Què ens expliquen els mitjans?

OBJECTIUS



CONTINGUT

Campanya agrària
de Ponent

Fonts d'informació
i documentació

Mitjans de comunicació
i periodisme

TEMPS

2 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Notícies de premsa

MATERIAL COMPLEMENTARI

Una mirada crítica



Un estiu contagiad de racisme
mediàtic



- 1 → Iniciarem l'activitat pensant i escrivint algunes **idees o conceptes** que coneixem sobre la campanya de la fruita a Ponent.
→ **Com ho coneixem? Ho hem sentit o vist en alguna notícia?** Ho compartirem a l'aula i anotarem les paraules clau.
- 2 → Cada estudiant cercarà **una notícia** sobre la campanya de la fruita a Ponent. Per facilitar la cerca es poden emprar les paraules clau.
→ Es prioritzarà que siguin **notícies actuals i que no es repeteixin**, per aquest fi podem fixar un període i fer un llistat.
- 3 → Un cop tinguem la notícia, la llegirem amb atenció i identificarem quines **temàtiques i problemàtiques** es comenten.
→ També observarem les fotografies que l'acompanyen.
- 4 → **Reflexionarem i debatrem les següents preguntes amb el grup de classe:**
Quines notícies trobem?
En quins mitjans apareixen?
Quins temes i problemàtiques s'expliquen?
Quins són els que més es comenten?
Qui són els i les protagonistes?
Falta alguna veu?
Com són les fotografies?
Qui o què hi apareix?
Coneixiem aquesta informació?






- 5 → Podem comptar quines **temàtiques o problemàtiques són les que més apareixen**, i analitzar de quina manera s'expliquen i si hi ha algun element discriminatori.
→ Això ens permetrà fer una **anàlisi del discurs mediàtic** entorn la campanya agrària a Ponent.



PER APROFUNDIR:

- Podem completar l'activitat agrupant les notícies segons temàtiques, períodes...
- També es pot allargar el període de recollecció de notícies per tal de crear un arxiu al llarg del curs. Si és premsa en paper, podem retallar les notícies i imatges i fer un recull o penjar-les a la classe.

Què ens expliquen els mitjans?

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència digital (CD) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2, CCL3 i CCL5 • CD1 • CPSAA1, CPSAA3 i CPSAA4 • CC3 i CC4 	
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS	
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 8 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global	
Llengua Catalana i Literatura	4, 6 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua	
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental	
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)			
 <p>8 TREBALL DIGNE I CREIXEMENT ECONÒMIC</p>	Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.	 <p>10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS</p>	Reduir la desigualtat en i entre els països.
 <p>11 CIUTATS I COMUNITATS SOSTENIBLES</p>	Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles	 <p>2 CONSUM I PRODUCCIÓ RESPONSABLES</p>	Garantir modalitats de consum i producció sostenibles.
 <p>16 PAU, JUSTÍCIA I INSTITUCIONS SÒLIDES</p>	Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.		



CONTINGUT

Campanya agrària de Ponent

Mitjans de comunicació
i periodisme

Fonts d'informació
i documentació

TEMPS

2 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Produccions audiovisuals:
 - *Alcarràs*. Carla Simón. (120 min.)
 - *El cost de la fruita*. Clara Barbal i Pablo Rogero. (1h)

Alcarràs, l'altra collita. (44:31)

Alcarràs (tràiler)



MATERIAL COMPLEMENTARI

Guía: ¿cómo preparar un Cinefórum?



- 0** → Per dur a terme aquesta activitat caldrà **preveure el temps i sessions disponibles** per a valorar quines produccions audiovisuals seleccionarem.
- 1** → Podem començar introduint la **importància de les produccions audiovisuals** i preguntar si coneixen o han vist la pel·lícula **Alcarràs** de Carla Simón.
- Podem parlar del **ressò mediàtic**, el reconeixement que ha obtingut i veure el tràiler. Explicarem que s'han fet **altres produccions audiovisuals** sobre el mateix territori, però que enfoquen altres aspectes i són de **gènere documental**.
- 2** → Prèviament al visionat del documental farem una **breu presentació** per a contextualitzar-lo.
- Caldrà que ho **mirem amb atenció** per tal de contestar una sèrie de preguntes de manera individual o grupal que posteriorment posarem en comú.
- 3** → Després del visionat deixarem un temps per a **contestar les preguntes i comentar-les**. Se subratllaran els aspectes més importants i s'animarà al diàleg.
- Es poden emprar les preguntes orientatives del material complementari. També reflexionarem sobre la **importància de comptar amb produccions audiovisuals** que mostrin aquestes realitats.



PREGUNTES ORIENTATIVES:


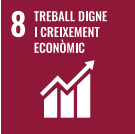


- *Què et suggereix el títol?*
- *Què explica? Quins personatges apareixen? Quines temàtiques aborda?*
- *Creus que la pel·lícula o documental pren partit pel tema tractat o l'exposa sense pronunciar-se?*
- *Què has sentit en veure aquesta producció? Intenta identificar les sensacions que t'han produït.*
- *T'has sentit identificat amb algú?*
- *Creus que el que apareix en la pel·lícula o documental passa avui en dia? De quina manera?*
- *Què és el més important que podem aprendre d'aquesta producció audiovisual? Què ens aporta?*
- *Quins dubtes o interrogants ens sorgeixen?*
- *Com la valorem?*
- *Quins aspectes o temàtiques comparteixen les diferents produccions audiovisuals?
En què es diferencien?*



PER APROFUNDIR:

- Podem completar l'activitat agrupant les notícies segons temàtiques, períodes...
- També es pot allargar el període de recollida de notícies per tal de crear un arxiu a llarg del curs. Si és premsa en paper, podem retallar les notícies i imatges i fer un recull o penjar-les a la classe.

Cinefòrum. De la realitat a la ficció

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> • Competència en consciència i expressió culturals (CCEC) 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2 i CCL5 • CPSAA3 • CC3 i CC4 • CCEC2
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 6, 8 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global
Llengua Catalana i Literatura	4, 6 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental
Educació Plàstica, visual i Audiovisual i Expressió Artística	2	Manifestacions artístiques contemporànies i del patrimoni cultural i Anàlisi i apreciació estètica.
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)		
 <p>1 FI DE LA POBRESA</p>	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	 <p>8 TREBALL DIGNE I CREIXEMENT ECONÒMIC</p>
 <p>10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS</p>	Reduir la desigualtat en i entre els països.	 <p>16 PAU, JUSTÍCIA I INSTITUCIONS SÒLIDES</p>
		Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.
		Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.



CONTINGUT

Vinculació amb
el territori rural

L'entrevista

Fonts d'informació i documentació

TEMPS

1-1:30 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Dispositiu per a gravar àudio/vídeo

Entrevista d'Andrea Roperó a Nogay Ndiaye, Seydu Camara i Mohamed Lamine.



MATERIAL COMPLEMENTARI



- 1 → Per a començar l'activitat **pensarem i escriurem** de manera individual la **relació que tenim amb el camp**. Què en sabem o coneixem? Hi hem establert alguna relació? Per exemple, hi hem anat a passejar, treballar, és proper al nostre poble o ciutat...?
→ Compartirem i comentarem les idees amb el grup de classe.
- 2 → Per a introduir les entrevistes podem mirar els exemples proposats en el material. Quines altres preguntes podríem fer? Què més voldríem saber?
- 3 → Reflexionarem en grup **de quina manera les entrevistes ens permeten conèixer més** aquestes situacions i realitats, i pensarem a quines altres persones podríem entrevistar.
→ A partir de les idees obtingudes farem **petits grups i idearem una entrevista** a cada una d'aquestes persones que tinguin connexió amb el camp o la campanya de la fruita.
- 4 → Per a fer-ho pensarem quines preguntes podríem fer per tal d'**aprofundir en les diferents temàtiques**. És important l'**adequació de les preguntes** tant en relació amb el nombre com amb el contingut, alhora, cal escollir preguntes que aportin informació rellevant.

5 → **Compartirem i comentarem** en grup les preguntes proposades.






6 → En cas de tenir l'oportunitat, es pot adaptar l'activitat convidant a alguna persona que ens puguin parlar d'aquesta realitat de primera mà, i pensar prèviament les preguntes per tal de fer-li una entrevista a l'aula.

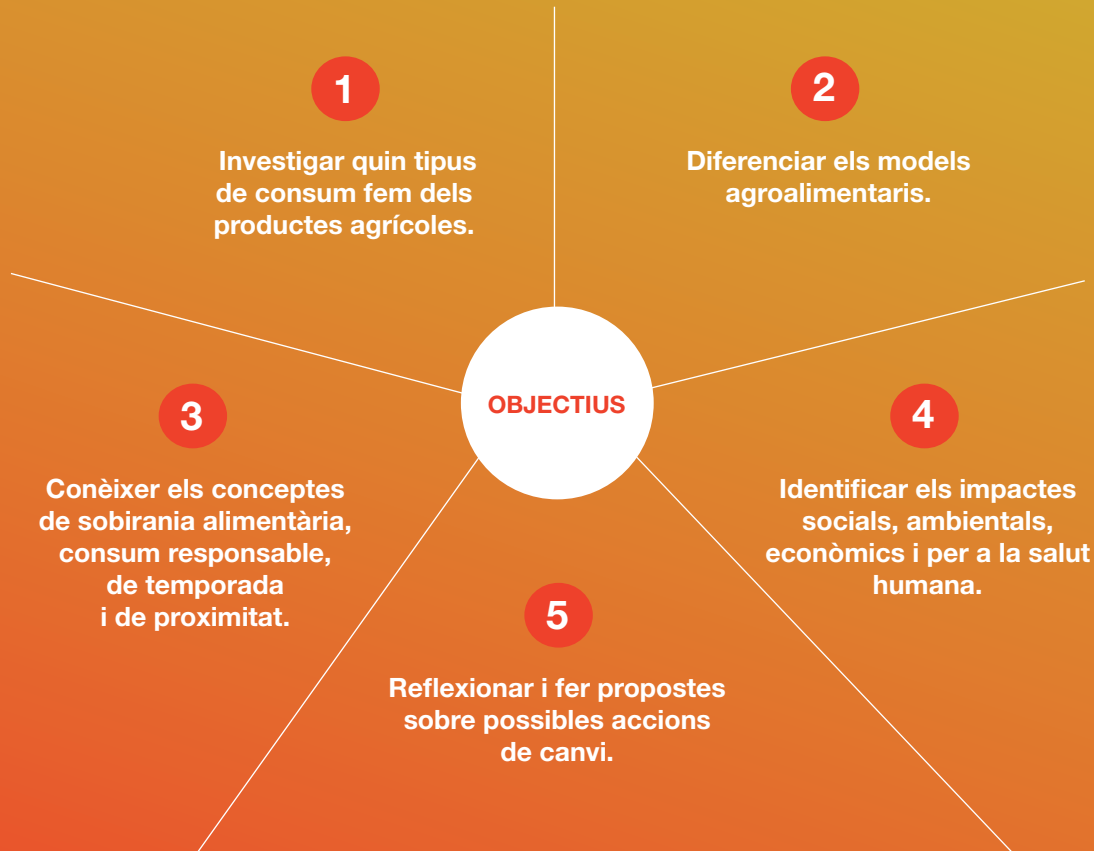


PER APROFUNDIR:

- Si disposem de més sessions podem pensar i desenvolupar una entrevista real. Per fer-ho, cercarem i contactarem amb una persona propera relacionada amb la campanya agrària. Buscarem un dia per a fer-la, pensarem les preguntes i organitzarem el material necessari per a dur-la a terme. L'entrevista es pot registrar en vídeo o àudio amb el permís de la persona entrevistada. En cas que no es pugui realitzar l'entrevista física, es pot fer de forma virtual, per videoconferència, o a través del correu.
- A l'aula compartirem els diferents testimonis que hàgim trobat, i la seva vinculació o relació amb el camp.

Treball de camp

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència digital (CD) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2, CCL3 i CCL5 • CD2 i CD3 • CPSAA3 • CC1, CC3 i CC4
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 6, 8 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global
Llengua Catalana i Literatura	4, 5, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)		
 <p>1 FI DE LA POBRESA</p>	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	 <p>8 TREBALL DIGNE I CREIXEMENT ECONÒMIC</p>
 <p>10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS</p>	Reduir la desigualtat en i entre els països.	 <p>2 CONSUM I PRODUCCIÓ RESPONSABLES</p>
 <p>16 PAU, JUSTÍCIA I INSTITUCIONS SÒLIDES</p>	Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.	



CONTINGUT

Sobirania
alimentària

Models agroalimentaris

Hàbits de consum
i impactes

Cultius principals

Consum responsable, de temporada
i de proximitat

TEMPS

1 hora

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Suport físic o digital per anotar les dades



DESENVOLUPAMENT








- 1 → Començarem preguntant quines són les fruites i verdures que es conreen en els **campes del territori**.
→ Ho contrastarem amb els **calendars de temporada** i observarem quins són els productes de cada temporada.
- 2 → Parlarem sobre el consum que en fem, on les aconseguim, quines ens agraden més o menys, si coneixem com es cultiven, les propietats que tenen...
- 3 → Introduïrem els conceptes de **sobirania alimentària** i de **consum responsable** mitjançant els vídeos *Soberanía alimentaria* amb Esther Vivas i *Dos tomates y medio*.
→ També podem emprar **altres recursos** com els textos o infografies proposades.
- 4 → A partir de la visualització dels recursos extraurem unes conclusions sobre els **diferents models agroalimentaris**, el tipus de consum que fem i el que suposa, i pensarem algunes idees per a contribuir en el consum responsable.



PER APROFUNDIR:

- Si disposem de més sessions podem fer una recerca en petits grups i investigar en diferents supermercats i botigues properes d'on provenen les fruites i verdures seleccionades, el preu que tenen, i observar si són productes de proximitat i de temporada.
- Per tal que sigui més enriquidor repartirem les zones i botigues de la ciutat o pobles, per obtenir una mostra més representativa. Compartirem i contrastarem els resultats aconseguits a l'aula. Podem completar l'activitat creant un mapa conjunt (o per grups) on afegirem les dades obtingudes per aconseguir un mapeig del consum i distribució.
- Una altra activitat complementària que podem fer és realitzar una recepta mitjançant productes de temporada local, compartir l'experiència i fer-ne una degustació.

Què ens arriba a casa? Del camp a la taula

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (CMCCTE) • Competència digital (CD) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (GPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2, CCL3 i CCL5 • CMCCTE 2 i CMCCTE 5 • CD1, CD2 i CD3 • CPSAA3 • CC1, CC3 i CC4
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 4, 6 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global
Biologia i geologia	5 i 6	Ecologia i sostenibilitat
Llengua Catalana i Literatura	4, 5, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)		
	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	
	Garantir una vida sana i promoure el benestar a totes les persones de totes les edats.	
	Reduir la desigualtat en i entre els països.	
	Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.	



CONTINGUT

Disseny
d'un logotip

Justícia Social

Drets socials i laborals en la
campanya agrària

TEMPS

2 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Programari d'edició d'imatges
- Paper per fer esbossos
- Material per a dibuixar i pintar: llapis, gomes, colors, retoladors, llapis aquarellables, retoladors permanents, paper o cartolines...



- 1 → Començarem l'activitat veient les obres *Fruits comuns* de Chiara Sgaramella i *Necropolítica* d'Aida Gómez.
→ Comentarem les **idees i temàtiques** que creiem que tracten, i posteriorment ens informarem sobre aquestes obres per tal de **contrastar la informació** i el significat que tenen.
- 2 → A partir d'aquestes peces, parlarem sobre els **drets laborals i socials en la campanya agrària** i identificarem les problemàtiques que existeixen. Hem sentit o vist alguna d'aquestes problemàtiques? Quins drets hauríem de tenir en compte?
- 3 → Explicarem el concepte de **justícia social** i presentarem la plataforma **Fruita amb Justícia Social**.
→ A través de la seva web observarem les **demandes que fan i ho connectarem amb les idees** prèviament comentades.
- 4 → En petits grups seleccionarem una de les demandes i **dissenyarem un logotip**, inspirant-nos amb els logotips creats per les artistes, que segueixen l'estètica dels que s'empren en les fruites.
→ Podem **repartir les diferents demandes** per tal que hi hagi més diversitat en els resultats i obtinguem una mirada més ampla.

- 5 → Per fer el disseny escollirem alguna **paraula clau** que representi la demanda. També es pot incloure un petit dibuix, si es creu convenient.
→ Per dur a terme el disseny, primer farem alguns **esbossos** i un cop tinguem la idea més definida, ho traslladarem a l'**aplicació o programa escollit**. Es pot fer servir un dels programes proposats en el material també es pot optar de fer-ho en format físic.
- 6 → Un cop tinguem els resultats finals, els **presentarem** a l'aula i explicarem les idees. Entre tots i totes reflexionarem sobre la importància de tenir en compte els **drets laborals i socials de les persones temporeres**.

PER APROFUNDIR:

- Si disposem de més sessions, podem donar més pes al desenvolupament del procés creatiu, per tal d'obtenir millors resultats.
- Un cop finalitzada l'activitat, podem crear una pàgina virtual per recollir els diferents treballs, penjar-ho a les xarxes socials o imprimir-los i penjar-los a l'aula.
- Aquesta activitat se centra més en les propostes de millora, però també ho podem enfocar en la visibilització de les problemàtiques.

Logo-tips

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència digital (CD) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> • Competència en consciència i expressió culturals (CCEC) 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2, CCL3 i CCL5 • CD1, CD2, CD3, CD5 • CPSAA3 • CC3 i CC4 • CCEC1, CCEC2, CCEC3 i CCEC4
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 6 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global
Llengua Catalana i Literatura	4, 5, 6, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental
Educació Plàstica, visual i Audiovisual i Expressió Artística	2, 3, 4, 5 i 6	Elements del llenguatge visual. Experimentació i possibilitats comunicatives; Creació artística. Tècniques, procediments i processos i Manifestacions artístiques contemporànies i del patrimoni cultural. Anàlisi i apreciació estètica.
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)		
	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	
	Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.	
	Garantir modalitats de consum i producció sostenibles.	
		Aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i les nenes.
		Reduir la desigualtat en i entre els països.
		Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.



CONTINGUT

Interseccionalitat

Temporers
i temporeres

Desigualtat, discriminació,
privilegis

TEMPS

1-1:30 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Fotocòpies o imatges de la roda
- Llapis, colors, folis...



- 1** → Per començar l'activitat tancarem els ulls i ens imaginarem **una persona desconeguda** que ens podem trobar pel carrer. Pensarem en la seva vida, com és, on viu, amb qui, quines activitats fa, on treballa... Deixarem uns minuts per pensar-ho, i un cop ho tinguem ens posarem de forma que ens puguem veure entre totes, i aixecarem la mà cada cop que **coincideixi la característica** que anunciem amb la persona imaginada.
- 2** → Quins resultats obtenim? Per què no hem tingut en compte algunes d'aquestes característiques? Podem adonar-nos que hi ha **grups de població invisibilitzats** que no formen part del nostre imaginari. Alhora observarem la complexitat de la realitat social que ens envolta (Justícia alimentària, 2020).
- 3** → Preguntarem **què en sabem sobre els conceptes** interseccionalitat, desigualtat, discriminació i privilegi. Un cop compartim algunes idees hi aprofundirem a partir dels vídeos proposats.
- 4** → Presentarem l'eina de la roda d'eixos de privilegis i opressions i pensarem de forma individual **quins eixos d'aquests ens travessen o afecten**. Si disposem de la imatge fotocopiada en blanc i negre es poden marcar els diferents eixos amb llapis o colors, per exemple creant pètals, remarcant les línies o pintant àrees. Una altra opció és **elaborar una versió pròpia** tenint en compte els diferents exemples. Un cop ho tinguem, podem compartir algunes idees amb tot el grup.

- 5** → Mitjançant aquesta eina, pensarem en **diferents perfils que es poden donar amb les treballadores del camp** i n'observarem les diferències i problemàtiques amb què es poden trobar. Per exemple, una dona migrant racialitzada amb pocs recursos econòmics; un jove musulmà que té fills... També ho podem contrastar amb la nostra situació, per veure si ens trobaríem amb les mateixes dificultats.



EXEMPLE PREGUNTES DINÀMICA INICIAL:






- *Quantes persones han pensat que aquesta persona és una dona?*
- *Quantes persones han pensat que viu en un poble?*
- *Quantes persones han pensat que no era blanca?*
- *Quantes persones han pensat que no és heterosexual?*
- *Quantes persones han pensat que no tenia estudis?*
- *Quantes persones han pensat que no té llar?*
- *Quantes persones han pensat que té problemes econòmics?*
- *Quantes persones han pensat que no estava anant a treballar?*
- *Quantes persones han pensat que té fills?*
- *Quantes persones han pensat que era musulmana?*
- *Quantes persones han pensat que no és d'Europa o occidental?*
- *Quantes persones han pensat que no coneix l'idioma?*
- *Quantes persones han pensat que té diversitat funcional?*



PER APROFUNDIR:

- Llegirem un dels articles proposats en el material complementari per tal d'identificar les problemàtiques i situacions de discriminació que pateixen les treballadores i ho reflexionarem a partir d'una mirada interseccional.

Interseccions

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2 i CCL5 • CPSAA1 i CPSAA3 • CC1, CC3 i CC4 	
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS	
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 6, 8 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global	
Llengua Catalana i Literatura	4, 6, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua	
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental	
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)			
 <p>1 FI DE LA POBRESA</p>	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.	 <p>5 IGUALTAT DE GÈNERE</p>	Aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i les nenes.
 <p>8 TREBALL DIGNE I CREIXEMENT ECONÒMIC</p>	Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.	 <p>10 REDUCCIÓ DE LES DESIGUALTATS</p>	Reduir la desigualtat en i entre els països.
 <p>16 PAU, JUSTÍCIA I INSTITUCIONS SÒLIDES</p>	Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.		



CONTINGUT

Paisatge i territori

Agricultura i
medi ambient

Fotomuntatge, collage i fotografia

Problemàtiques
mediambientals

TEMPS

2 hores

MATERIAL

- Ordinador i projector
- Ordinadors o dispositius digitals
- Càmeres o dispositius fotogràfics
- Aplicacions d'edició d'imatges

Hasta que la tierra aguante.
Santi Donaire. Fotoperiodista
(5:04')

Educación para la soberanía
alimentaria



MATERIAL COMPLEMENTARI



DESENVOLUPAMENT









- 1 → Començarem pensant de quina manera el medi ambient i el clima influeixen en l'agricultura. I a la inversa? Quin impacte té l'agricultura en el medi ambient?
- 2 → Mirarem el vídeo *Hasta que la tierra aguante* de Santi Donaire, i **identificarem i reflexionarem** sobre les problemàtiques que exposa. Ho podem completar amb altres recursos disponibles en el material complementari.
- 3 → De forma individual o per grups pensarem i crearem fotomuntatges o collages per tal de mostrar els **impactes positius o negatius que pot tenir l'agricultura** segons el seu model i observarem els canvis en el paisatge rural i urbà en el nostre territori. Ens podem preguntar de quina manera canvia el paisatge i l'entorn al llarg de la campanya.
- 4 → Per dur a terme els collages o fotomuntatges emprarem **material reciclat** com retalls de revistes, diaris, calendaris, catàlegs publicitaris, papers de colors, de regal...
→ Per inspirar-nos podem mirar fotografies de premsa, o les de l'exposició "**Educación para la Soberanía Alimentaria**" del material adjunt.
- 5 → Un cop tinguem les imatges finals les presentarem i comentarem en grup.



PER APROFUNDIR:

- Podem completar l'activitat a través de la realització de fotografies, a partir de la fotografia documental o de paisatge, en el propi territori i espai, o també mitjançant les metàfores visuals com a recurs. Es pot plantejar de fer una sola fotografia o presentar una sèrie. També podem tenir en compte altres elements d'edició.
- Finalment, podem crear una exposició o una galeria virtual per recollir totes les imatges i difondre-les.
- L'activitat també es pot completar amb una sortida als camps del territori.

Transformant paisatges

COMPETÈNCIES CLAU		INDICADORS OPERATIUS	
<ul style="list-style-type: none"> • Competència en comunicació lingüística (CCL) • Competència matemàtica i competència en ciència, tecnologia i enginyeria (CMCCTE) • Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA). <i>Competència transversal</i> • Competència digital (CD) • Competència ciutadana (CC). <i>Competència transversal</i> • <i>Competència en consciència i expressió culturals (CCEC)</i> 		<ul style="list-style-type: none"> • CCL1, CCL2 i CCL5 • CMCCTE 2 • CPSAA3 • CD1 i CD3 • CC3 i CC4 • CCEC3 i CCEC4 	
MATÈRIA	COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES	SABERS	
Ciències Socials: Geografia i Història	2, 3, 4, 6 i 9	Reptes del món actual; Societats i territoris i Compromís cívic i global	
Biologia i geologia	5 i 6	Ecologia i sostenibilitat	
Llengua Catalana i Literatura	4, 9 i 10	Comunicació i Reflexió sobre la llengua	
Educació en Valors Cívics i Ètics	2 i 3	Societat, justícia i democràcia i Sostenibilitat i ètica ambiental	
Educació Plàstica, visual i Audiovisual i Expressió Artística	2,3,4,5 i 6	Elements del llenguatge visual. Experimentació i possibilitats comunicatives; Creació artística. Tècniques, procediments i processos i Manifestacions artístiques contemporànies i del patrimoni cultural. Anàlisi i apreciació estètica.	
Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS)			
	Posar fi a la pobresa en totes les seves formes a tot el món.		Posar fi a la fam; assolir la seguretat alimentària i la millora de la nutrició, i promoure l'agricultura sostenible.
	Promoure el creixement econòmic sostingut, inclusiu i sostenible, l'ocupació plena i productiva i el treball digne per a tothom.		Reduir la desigualtat en i entre els països.
	Ciutats i comunitats sostenibles. Aconseguir que les ciutats i els assentaments humans siguin inclusius, segurs, resilients i sostenibles.		Garantir modalitats de consum i producció sostenibles.
	Protegir, restaurar i promoure l'ús sostenible dels ecosistemes terrestres; gestionar els boscos de manera sostenible; combatre la desertificació, aturar i revertir la degradació del sòl, i aturar la pèrdua de la diversitat.		Promoure societats pacífiques i inclusives per tal d'aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.

Recursos

ALBERG PER A
TEMPORERS JA!



Dossier Activitats per a treballar el feminisme i la sobirania alimentària a les aules de Primària i Secundària (2020).



Educació crítica i transformadora. Marc teoricopedagògic per integrar la sobirania alimentària amb enfocament de gènere als centres de Secundària (2017).



Sistemes alimentaris: efectes sobre la nostra salut i la del planeta Treball per a projectes des de la sobirania alimentària. Exemplificació curricular per a 3r d'ESO (2019).



Entre [Terres] Guia educativa sobre migracions a la Mediterrània.



SCI. Càpsules formatives per la justícia global.



Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio natural (2021).



Guia per a la introducció de la justícia global, la igualtat de gènere i els drets humans en el currículum científicotecnològic de secundària obligatòria i en la modalitat de Ciències i tecnologia de batxillerat.



Decàleg de criteris de justícia global per a la valoració i l'elaboració de materials curriculars de ciències socials (2020).



Recursos per a una educació transformadora. Cap a una ciutadania crítica i responsable.



Organitzacions i col·lectius



Fruita
amb Justícia Social



Servei Civil Internacional
de Catalunya



Entre[terres]



Justicia alimentaria



Alimentación



Ecologistas en acción



FUHEM. Educación
+ ecosocial



Edualter



Entrepueblos



Amigos de la tierra



Portal Paula



Lafede.cat



Bibliografia

González, L., Morán, C., Nieto, M. de Blas, A. i Fernández, J. (2021). Guía para educar desde la perspectiva ecosocial en el cuidado y defensa del medio natural. FUHEM.
<https://www.fuhem.es/wp-content/uploads/2021/12/Guia-para-educar-perspectiva-ecosocial.pdf>

Massip, M. (2020). Decàleg de criteris de justícia global per a la valoració i l'elaboració de materials curriculars de ciències socials. https://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2020/220972/deccrijus_a2020.pdf

Celorio, G. (2017). Educació crítica i transformadora. Marc teoricopedagògic per integrar la sobirania alimentària amb enfocament de gènere als centres de secundària.
https://redalimentacion.org/wp-content/uploads/2023/09/13-DIGITAL_marco_CATALAN.pdf

Un projecte de:



Servei Civil
Internacional



Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona



Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament



Generalitat
de Catalunya

Amb el suport de:



9 788409 618293